

References (in language original)

1. Floridi L. The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality / Luciano Floridi. – Oxford: Oxford University Press, 2014. – 248 p.
2. Floridi L. Why Information Matters / Luciano Floridi // The New Atlantis. – 2017. – № 7. – P. 7-16.
3. Floridi L. What is the Philosophy of Information? / Luciano Floridi // *Metaphilosophy*. – 2002. – № 33. – P. 123-145.
4. Floridi L. The method of levels of abstraction / Luciano Floridi // *Minds and Machines*. – 2008. – №18/3. – P. 303-329.
5. Floridi L. Information ethics: On the philosophical foundation of computer ethics / Luciano Floridi // *Ethics and Information Technology*. – 1999. – №1. – P. 33-52.

References

1. Floridi, L (2014). *The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality*. Oxford: Oxford University Press.
2. Floridi, L (2017). Why Information Matters. *The New Atlantis*, 7, 7-16.
3. Floridi, L (2002). What is the Philosophy of Information? *Metaphilosophy*, 33, 123-145.
4. Floridi, L (2008). The method of levels of abstraction. *Minds and Machines*, 18/3, 303-329.
5. Floridi, L (1999). Information ethics: On the philosophical foundation of computer ethics. *Ethics and Information Technology*, 1, 33-52.

ГОНЧАРЕНКО Валерія Анатоліївна,

магістр філософії,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького,

e-mail: siendo.en@gmail.com

**ФІЛОСОФІЯ ІНФОРМАЦІЇ ЛУЧАНО ФЛОРІДІ – РЕЛЕВАНТНІСТЬ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕТИКИ ТА МЕТОД РІВНІВ АБСТРАГУВАННЯ**

Статтю присвячено розгляду провідних концепцій філософії інформації Лучано Флоріді та експлікації релевантності етики інформації у нову цифрову епоху. Проаналізовано та розглянуто смислогенеративний характер методу рівнів абстрагування у контексті творчості Алана Тьюрінга та створеної ним гри в імітацію, що докорінним чином змінила уявлення людства про штучний інтелект та його потенційні загрози. Зацентовано увагу на співвідношенні філософії та ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), їх роль у процесі самоідентифікації людини та парадигмальної зміни наукової картини світу. Визначено примордіальні завдання етики інформації та окреслено їх значення у подоланні як методологічної кризи етичної рефлексії, так і стагнації філософського дискурсу.

Ключові слова: Лучано Флоріді, філософія інформації, ІКТ, метод рівнів абстрагування, Алан Тьюрінг, інформаційна етика.

Одержано редакцією 15.11.2017
Прийнято до публікації 06.12.2017

УДК 316.773.2

БОЙКО Ольга Петрівна,

доктор філософських наук,

професор кафедри філософії

Сумського державного університету,

e-mail: boykoolga0204@ukr.net

**СИМВОЛ ЯК КАТЕГОРІЯ КУЛЬТУРИ ТА ЙОГО ФУНКЦІОНАЛЬНЕ
НАВАНТАЖЕННЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕНЬ**

Стаття представляє собою аналіз комплексу антропологічних ідей дослідників різних напрямків і шкіл щодо розуміння символу. Звернута увага на роль символу в сучасному світі міжкультурних комунікацій. Звідси зростає потреба в теоретико-методологічному осмисленні символу як ключового феномену культури, осягненні місця і ролі символів в міжкультурній комунікації, вивченні символів різних народів. Показано, що символ є категорією культури та несе відповідне функціональне навантаження.

Ці ідеї розкриті крізь призму ідей представників філософської антропології та філософії символізму. В статті розглядається сукупність соціальних функцій символу в культурі; показана роль символічного виробництва в соціальній комунікації; звернута увага на джерела символічного виробництва: релігія, мистецтво, технології тощо. Розглянуто вплив символу у впорядкуванні соціального світу та обслуговуванні практик повсякдення; показана інтерпретація ідей Е. Кассірера щодо символу у сучасному інформаційному суспільстві, а саме завдяки певним властивостям символу його використання для управління колективним несвідомим.

Ключові слова: культура, символ, комунікація, міжкультурна комунікація, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації відбувається розширення і поглиблення процесів міжкультурних комунікацій народів, країн, регіонів. Зміст і результати міжкультурної комунікації багато в чому залежать від здатності її учасників адекватно розуміти один одного і досягати згоди, яка визначається культурою кожної із взаємодіючих сторін. Серед труднощів міжкультурного спілкування, перш за все, слід назвати різного роду комунікативні бар'єри – мовні, релігійні, політичні тощо. Ці бар'єри особливо явно проявляються на міжрегіональному, міжнаціональному, міжцивілізаційному рівнях комунікацій. У такій ситуації зростає роль і значення культурних символів – найдавніших й універсальних засобів комунікації. Саме через символи народи, що належать до різних мов і культур, можуть сформувати той смисловий простір, в якому стануть найбільш можливі акти спілкування і взаєморозуміння. Символи не тільки акумулюють соціокультурний досвід життєдіяльності певної спільноти, а й виконують комунікативно-інформаційну функцію, сприяючи взаємообміну ідеями і цінностями як у внутрішньо-, так і в міжкультурних контактах.

Міжкультурна комунікація ґрунтується на процесі символічної взаємодії між суб'єктами інтеракції, культурні відмінності яких можна розпізнати в ході розкриття смислового змісту символів. Звідси зростає потреба в теоретико-методологічному осмисленні символу як ключового феномена культури, осягненні місця і ролі символів в міжкультурній комунікації, вивченні символів різних народів. Теоретико-методологічний синтез культурологічного та соціально-філософського підходів до аналізу ролі символів в міжкультурній комунікації може стати істотним внеском в розвиток сучасної гуманітарної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опис проблеми символу ми можемо знайти ще в стародавньому світі, а саме в праці Платона «Держава», у розділі, який називається «Символ печери», де він дає ілюстрацію символічного пізнання як сходження від «тіней» ідей до вищого світу блага. В епоху Відродження Микола Кузанський з метою Богопізнання використовує математичні символи «через їх незмінну достовірність». Гегель, часто критикуючи ідею символу, в той же час, наприклад, в «Науці логіки» створює цілісний апарат філософських символів. Німецькі романтики, і зокрема Шеллінг, розробляють глибоку символічну естетику. У теорії російського символізму кінця XIX – початку XX століть символ розглядається як естетичний феномен і як засіб перетворення світу. Особливо гостро питання природи та розуміння символу постало у XX столітті – А. Вайтхед, К. Юнг, С. Лангер, У. Еко, К. Леві-Строс, Е. Кассірер та багато інших. До проблем символу зверталися і українські філософи. Так, розгляд символу, як основного елементу соціальних взаємодій і соціальної реальності, представлений у працях С. Кримського, О. Кирилюка та інших. Причому у більшості випадків поняття символу трактувалося по-різному. На нашу думку, це пов'язано з широтою та багатозначністю цієї категорії. Символ гнучкий, рухомий, як сама історія. Тому кожна епоха вимагала переосмислення цього поняття. В різні часи символ домінував у міфі, мистецтві, технології. Протягом всієї історії зовсім різні виміри цього поняття акцентувалися у філософській думці. А отже, символ постійно вимагав і вимагає реінтерпретації.

Перед філософією культури стоїть завдання щодо осмислення сутності культури як знаково-символічної системи, дослідження типології символів, рівнів їх осягнення та специфіки функціонування в просторі культури. Тому **мета даної праці** – розгляд і розуміння символу як функціоналу культури.

Виклад основного матеріалу. Актуальність філософського розгляду культури як символічної системи зумовлена потребами самовідновлення, самоорганізації та стійкого її розвитку зі збереженням гармонійної та плідної взаємодії з іншими культурами. Якщо раніше дослідження культури відбувалося за моделлю замкнутої системи, то нині більш поширеним стає її розуміння як відкритої, комунікативної системи. Знаки та символи, що використовують в сучасності, реально задіяні в розвитку людини і культури. Тому людина постійно залучається до універсального, всезагального досвіду, який формує культура, що виступає системою символів.

Аналізуючи роль символу в соціальній комунікації доцільно звернутися до вже накопиченого досвіду щодо розуміння символу. Так, А. Вайтхед [1] виділяє кілька рівнів символічного: символізм творів культури, символізм мови і символізм сприйняття. Символізму сприйняття відповідає реальне символічне відношення між зовнішніми предметами, які впливають на психіку суб'єкта, і образами, що виникають в результаті цього впливу в психіці. Згідно А. Вайтхеда, символізм в культурі має універсальну природу, хоча ставлення до символізму в різні епохи було різним: в середні віки він переважав (в архітектурі, ритуалі, геральдиці), в епоху Реформації наступила реакція, взяв гору реалізм. Але цей приклад – лише зовнішній прояв символізму. Більш глибокий його тип – це мова. Мова людського спілкування, наукова мова, особливо алгебраїчна. Символізм як принцип регуляції життя в суспільстві, якщо правильно його використовувати, сприяє згуртуванню і прогресу даного суспільства, якщо ж його не оновлювати – призводить до громадського занепаду.

К. Юнг в своїй праці «Архетип і символ» [2] вказує на принципову різницю між символом і знаком: знак завжди є вужчим, ніж означуване ним, в той час як символ завжди ширше і глибше, ніж те що він символізує. Більше того, символ не можна штучно сконструювати, придумати. Він не раціоналізується, є природним і спонтанним, на відміну від раціонального знаку. Існують індивідуальні та колективні символи. До колективних символів відносяться в основному релігійні образи. Є символи найдавніші і символи цивілізованих суспільств.

Дослідниця свідомості С. Лангер, під впливом Е. Кассіра та А. Вайтхеда, в своїй праці «Філософія в новому ключі» [3], вважає, що здатність до символізації виділяє людину з природи як істоту культурну. На її думку, у людини існує потреба у символізації, тобто потреба у створенні значень та наділенні ними оточуючого світу. У цьому випадку символ є засобом оформлення емпіричних даних, і всі спроби відкинути символічні схеми, щоб безпосередньо сприймати світ, ведуть лише до переходу на інший рівень символізації. Отже, на думку С. Лангер, символізм не є розумною діяльністю людини, а набуває інстинктивних форм.

К. Леві-Строс, засновник структурної антропології, розглядав роль символів, досліджуючи культуру примітивних племен. На його думку, символи виступають елементами міфологічної структури, які звернуті до несвідомого [4, с. 181]. Це зближує трактування функціонування символу у архаїчної людини з тлумаченням символу З. Фройдом. Згідно з К. Леві-Стросом, символічна образність підсвідомості є індивідуальною для кожної людини, але функціонує за загальними для всіх людей законами несвідомого. Структура несвідомого незмінна, і завдяки цьому психологічний словник індивіда здатний існувати як символічна функція, зрозуміла іншим людям. Таким чином, символ відсилає до несвідомого. Отже, в даному випадку символ звернутий до несвідомого, де безпосередньо несвідоме розуміється не як хаотичне явище, а як упорядковане, структуроване ціле.

Досліджуючи символічний світ, російський релігійний філософ Павло Флоренський писав, що буття створене виступає символом буття Божественного: «Символи є видимими свідками світу невидимого» [5, с. 440]. Він висловив думку про тотожність символу і того, що символізується: «Іконостас є самі святі» [5, с. 441]. Їх «основна характеристика» – «бути тим, що вони символізують» [5, с. 444]. Символ є знаком ідеї. Ім'я – «архетип духу», словесний символ, розумна форма. Ім'я – найдавніший і найпоширеніший символ, вселенський прояв духу.

Цю, багато в чому, ірраціоналістичну лінію сприйняв О. Лосев, однак ідеологічний тиск не дав можливості філософові повною мірою виразити свій задум. Згідно з Лосевим, символ є знаком з нескінченною безліччю значень, розгорнутий знак [6]. Символ містить набагато більшу значеннєву поліфонію, ніж значуща річ. У ранній період творчості Лосев розумів символ як ейдос, що еманує в інобуття (слідом за Плотіном). Символ, за Лосевим, є «виражений ейдос».

Таким чином, розглянуті нами концепції символу в контексті проблематики його онтологічної вкоріненості презентують здебільшого трансцендентне розуміння символу. Але символ не всіма дослідниками сприймається як щось ірраціональне.

Перехідною в цьому сенсі є позиція Ж. Лакана. Він пропонує ідею наявності трьох сфер: уявного, символічного і реального. Розмірковуючи в межах психоаналізу, Лакан відносить уявне до сфери несвідомого психічного, реальне – до об'єктивного зовнішнього світу, тоді як символічне розглядається як сфера мови, що виражає несвідоме в культурі. Отже, Ж. Лакан наголошує на тому, що між несвідомим і світом культури завжди стоять символічні відношення. Таким чином, символ, з одного боку, вкорінений в психіці суб'єкта, з іншого – в сфері культури. Саме в символічному відношенні «людина стає людяною».

Не погоджується з Ж. Лаканом засновник деконструктивізму Ж. Дерріда. На його думку, символічне «не стоїть на своїх ногах, не складає момент міцного порядку» [7, с. 162], і це відбувається тому, що є порядок розсіювання, який здійснюється симулякром. Симулякр розриває будь-яке двоїсте ставлення, він здатний «розтріпати пух символічного» [7, с. 155-156]. Для Дерріда є можливість деконструювати весь символічний порядок, що виражається в мові, законі, істині тощо.

Для французького філософа-постмодерніста Ж. Дельоза, який прагнув звільнитися від будь-яких проявів влади як в житті так і в творчості, символ теж ототожнювався з симулякром. Але, на його думку, символ є втіленням хаотичних, руйнівних в своїй розрізненості сил [8]. Якщо Платон писав про речі як про копії ідей, то Дельоз пише про симулякр як про копії копій, що відпали від ідеального зразка і потрапили в хаотичний світ, що перетворився в образ, який заснований на відмінності з ідеєю. Отже, символ, який розглядається як симулякр, вказує на реальність хаосу, що онтологічно в ньому вкорінений.

Приблизно ті ж ідеї висловлює теоретик культури Ж. Бодрійяр. Він пише, що символічний обмін в сучасному світі не організує життя, навпаки, він переслідує сучасне суспільство як його власна смерть [9]. На відміну від символу Ж. Дельоза, символ-симулякр Ж. Бодрійяра вже не втілює в собі ніяку реальність, він сам є гіперреальністю, що не має ні початку, ні підстави.

Стирання кордонів між симуляцією і реальністю знищує проблему відповідності: немає ні сутності і явища, ні реальності і концепту, ні знака і того, що позначається. Сама постановка проблеми про буттєву вкоріненість символу втрачає сенс. З одного боку, символічна форма убивча для життя, з іншого боку, в сучасному суспільстві має місце вбивство символічної форми.

Таким чином, одними авторами ідея символу трактується як адекватний і позитивний феномен свідомості, спрямований до досконалості, гармонії, цілісності, космічного начала. Іншими ж – як руйнівне, негативне явище, що розколює культуру зсередини та звертається до хаотичного початку.

Одноосібно стоїть концепція німецького філософа і культуролога Е. Кассіраера, який вважає, що питання про те, що в онтології відповідає ідеї символу в розумі, – неправильно сформульована проблема, «ілюзія мислення» [10, с. 326]. Не варто шукати відповіді на запитання, чим може бути «річ у собі». Символічна форма «виходить із внутрішнього у зовнішнє одкровення, синтез світу і духу». Тобто, символи розглядаються як конкретні форми духовного життя, образні світи, що виникають з автономної творчості духу, який пізнає себе тільки в цих же формах, не задаючись питанням про абстрактні сутності. Е. Кассіраер фактично відкидає питання про те, що ж відповідає символу в бутті. Але проблема залишається.

Розглянуті вище концепції не є завершеними. У більшості вони суперечать одна одній, або спираються та продовжують одна одну. Та при цьому, вирішальною характеристикою людини є її здатність до символізації. Філософський символізм, вивчаючи символ, символічні форми, стає інструментом проникнення в фундаментальні структури людської діяльності, в мову, міф, релігію, науку, мистецтво. «Входячи в людський світ, річ стає символом: вона починає щось «означати», знаходить сенс. Мова і міф, побутовий ужиток і норми поведінки, це все ті першоелементи людського існування, без яких людина не може зробити жодного найпростішого життєвого акту, суть з самого початку символічні форми» [11, с. 241].

Отже, завдяки філософському дослідженню символу і його ролі в житті людини, антропології вдалося прийти до більш продуктивної концепції людини, яка бере до уваги культуру, її різноманіття, в той же час дотримуючись ідеї єдності людської сутності. За допомогою символів ми можемо підключатися до цілих комплексів взаємопов'язаних образів і понятійних систем. Не дарма принципи герметизму засновані на символізації, яка дозволяє швидко і таємно передавати повідомлення засобами символів. Символ дозволяє упакувати, таким чином, величезні масиви інформації. Власне кажучи, саме так трактує символ П. Флоренський, коли говорить, що символ є такою сутністю, енергія якої, зрощена або, точніше, розчинена з енергією деякої іншої, більш цінної в даному відношенні суті, несе в собі цю останню.

Цікаво, але його вислів можна інтерпретувати як підключення через символи до колективного несвідомого. Саме завдяки цим властивостям символи можна використовувати для управління колективним несвідомим, цілеспрямовано пов'язуючи з тими чи іншими символами різні комплекси образів і понять. Яскравим прикладом такого використання символів є сучасне суспільство споживання. І, як приклад, розповсюдження і нав'язування певних брендів (в сфері торгівлі, дозвілля тощо), власники яких намагаються в рекламі зв'язати близькі кожному образи краси, природи, тварин, дітей, радості зі своїм брендом, спонукавши покупців придбати саме їх продукт. Реклама пов'язує вже наявні в психіці людей сценарії поведінки зі своїм: «йди і купи наш продукт». Отже, реклама – найбільш простий приклад управління матрицями. При цьому матриця розуміється як багатоваріантний сценарій щодо психодинаміки суспільства. Відповідно, матричні процеси – це процеси формування, накачування і реалізації тих чи інших сценаріїв (матриць) в суспільстві. Матриця в собі містить інформацію – образи варіантів перебігу подій, а символи, таким чином, виступають складовими частинами матриць. Матриці – це органічна частина життя, властива всьому навколо. Люди не тільки живуть відповідно до них, як і інші створіння, але й відрізняються від тварин тим, що можуть змінювати і створювати матриці самостійно, подібно до того, як люди можуть змінювати свою власну психіку. У різних людей, залежно від їх світогляду і світорозуміння, один і той же символ може бути пов'язаний з різними образами, поняттями або цілими матрицями.

На основі символізації будувалася і будується зараз вся культура. Символ містить у собі на багато більше інформації, ніж звичайне слово. Символ, як правило, спирається на більш давній арсенал впливу, ніж сучасні культурологічні надбання і технології впливу. Але сучасність по-новому ставить питання щодо «сучасного міфу». Засоби масової інформації, за допомогою сучасних засобів комунікації, доходять до кожного індивіда, при цьому нав'язуючи в його повсякденному житті десятки нових міфів. Отже, можна зазначити, що переважна більшість припущень, зроблених Е. Кассіером відносно символічних форм, працюють і нині.

Представники філософського символізму поставили проблему «диктатури символу» і «символічного відчуження» в соціумі. Символічні системи культури є не тільки засобом звільнення і творчого розвитку людини, але можуть служити і засобом поневолення та маніпулювання свідомістю людини. Наслідки засвоєння віртуальної реальності наочно показали перманентне прагнення людини до конструювання символічного простору. «Друга реальність» нині робиться людиною за тими ж самими законами, за якими була «засвоєна» і природна. А, отже, як наслідок, зростання символізації в суспільстві веде до зростання цивілізації. При цьому, ми розуміємо, що ми не стикалися з реальним світом речей, але, завдяки віртуальній реальності, ми можемо не стикатися з ним «удвічі», цілком

занурюючись у світ власного уявного. Це відкриває ряд нових проблем у філософській антропології, теорії пізнання, психології і низці суміжних дисциплін. Якою буде людина майбутнього – загадка, але те, що людство рухається в майбутнє, продовжуючи використовувати принципи, виявлені Е. Кассіером, є фактом.

Висновок. Протягом всієї історії на визначення символу накладалася велика кількість понятійних систем, що робило деякі символи сакральними інформаційними центрами, при використанні яких актуалізуються цілі пласти образів. Символи акумулюють людський досвід, відмічаючи його ключові моменти. Саме з цієї причини людство породжує Символи і бореться за Символи, які виступають у вигляді наріжних каменів, що розділяють типи життєдіяльності і соціальні групи. Саме тому важливо розуміти суть символу в кожен історичну епоху та володіти мистецтвом (або технологією) символізації. Світ рухається по спіралі висхідного розвитку і на кожному витку можна побачити аналоги подій, які сходять до праподій. У цьому спіральному сходженні символи є елементами, які багато у чому належать відразу до всіх часів. Символи несуть на собі цю печатку часів, виступаючи в ролі скріплення між різними історичними періодами. Але при зміні історичних епох, алгоритміка взаємодії символів один з одним змінюється, що є знаком зміни концептуального змісту часу, фундаментальної зміни суспільної дійсності.

Список використаної літератури

1. Уайтхед А. Н. Символизм, его смысл и воздействие / А. Н. Уайтхед. – Томск: Водолей, 1999. – 64 с.
2. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – М.: Ренессанс, 1991. – 286 с.
3. Лангер С. Философия в новом ключе / С. Лангер. – М.: Республика, 2000. – 287 с.
4. Леви-Стросс К. Структурная антропология / К. Леви-Стросс. – М.: Наука, 1985. – 536 с.
5. Флоренский П. А. Иконостас / Флоренский П. А. Сочинения. В 4-х т. – М.: Мысль, 1996. – Т. 2. – С. 419-526.
6. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1995. – 320 с.
7. Деррида Ж. Позитивизм / Ж. Деррида. – К.: Д. Л., 1996. – 192 с.
8. Делез Ж. Различие и повторение / Ж. Делез. – СПб.: Петрополис, 1998. – 384 с.
9. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр. – М.: Добросвет, 2000. – 387 с.
10. Кассирер Э. Избранное: индивид и космос / Э. Кассирер. – М., СПб.: Университетская книга, 2000. – 654 с.
11. Аверинцев С. С. Софія-Логос / С. С. Аверинцев. – К.: Дух і літера, 2001. – 460 с.
12. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. 3: Феноменология познания / Э. Кассирер. – М., СПб.: Университетская книга, 2002. – 398 с.

References

1. Whitehead, A. N. (1999). *Symbolism, its meaning and influence*. Tomsk: Aquarius (in Russ.)
2. Jung, C. G. (1991). *Archetype and Symbol*. Moscow: Renaissance (in Russ.)
3. Langer, S. (2000). *Philosophy in a new way*. Moscow: Respublika (in Russ.)
4. Levi-Strauss, K. (1985). *Structural Anthropology*. Moscow: Science (in Russ.)
5. Florensky, P. A. (1996). *Iconostasis. Works*, 2, 419-526. Moscow: Thought (in Russ.)
6. Losiev, A. F. (1995). *The problem of the symbol and realistic art*. Moscow: Art (in Russ.)
7. Derrida, J. (1996). *Positions*. Kiev: D. L. (in Russ.)
8. Deleuze, G. (1998). *Difference and repetition*. SPb.: Petropolis (in Russ.)
9. Baudrillard, J. (2000). *Symbolic exchange and death*. Moscow: Dobrosvet (in Russ.)
10. Cassirer, E. (2000). *Selected Works: the individual and the cosmos*. Moscow, St. Petersburg: The University's Book (in Russ.)
11. Averintsev, S. S. (2001). *Sofia-logos*. Kyiv: Duh i Litera (in Ukr.)
12. Cassirer, E. (2002). *Philosophy of symbolic forms, 3: Phenomenology of cognition*. Moscow, St. Petersburg (in Russ.)

BOYKO Olga Petrivna,

Doctor of Sciences (Philosophy),

Professor of the Department of Philosophy

Sumy State University,

e-mail: boykoolga0204@ukr.net

SYMBOL AS A CATEGORY OF CULTURE AND ITS FUNCTIONAL LOAD THROUGH THE PRISM OF PHILOSOPHICAL DOCTRINES

Abstract. *Introduction* The attention is drawn to the role of the symbol in the modern world of intercultural communication. Hence the need for theoretical and methodological understanding of the symbol as a key phenomenon of culture, the understanding of the place and role of symbols in intercultural

communication, the study of the symbols of different peoples. Purpose. The purpose of this work - consideration and understanding of the symbol as a functional culture. The article is an analysis of the complex of anthropological ideas of researchers of different directions and schools in terms of understanding the symbol. Results It is shown that the symbol is a category of culture and it has a functional load. These ideas are revealed through the prism of the ideas of representatives of philosophical anthropology and the philosophy of symbolism. The article deals with the set of social functions of a symbol in culture. The role of symbolic production in social communication is shown. The attention is paid to the sources of symbolic production: religion, art, technology, etc. The influence of the symbol in the ordering of the social world and the practice of everyday life is considered. Originality. The interpretation of E. Cassirer's ideas about a symbol in the modern information society is shown, namely, due to certain properties of the symbol of its use for managing the collective unconscious. Conclusion. On the basis of symbolization, the whole culture was built and built now. The symbol contains much more information than the usual word. The symbol, as a rule, relies on a more ancient arsenal of influence than modern culturological acquisitions and technology of influence.

Key words: culture, symbol, communication, intercultural communication, information society.

Одержано редакцією 15.09.2017
Прийнято до публікації 06.12.2017

УДК 316.346:159.923:17(075.8)

ПУШОНКОВА Оксана Анатоліївна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
e-mail: krapki@ukr.net

АРХАЇЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ: РОТАЦІЇ, ФОРМАТИ, РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

У статті досліджується неоархаїчний пласт сучасної культури з точки зору ціннісних настанов епохи та зміни ставлення до первісності протягом ХХ ст. Виявлено неоднозначність тенденцій «нового варварства» у процесах динаміки культури, які носять як конструктивний, так і деструктивний характер: урівноваження складності моделі культури та ідентичності, трансово-афективні колективні техніки, відповідність у культурно-травматичному дискурсі – «зупиненому часу», «вимушеному повторенню», регресії, як «зачарованості» архетипами, ефектам «зомбування», сучасним формам пріапізму. Доведено, що палімпсестна модель сучасної культури у різних текстуальностях актуалізує пошук первинного тексту, як основи пригадування до-історії й прагнення відновити центр сакрального у десакаралізованому світі. Потужний потенціал масової культури як області репрезентації неоархаїки виявляє симулятивний характер наслідування, при цьому затребуваність архаїчного субстрату дозволяє через його переосмислення включити у конструктивний процес відтворення проєкцій у минуле та у майбутнє культури

Ключові слова: архаїзація культури, культурна динаміка, міф, архетип, культурно-травматичний дискурс, масова культура, «нове варварство», неотрайбалізм.

Постановка проблеми. В умовах руйнування репрезентативних систем та глобальних трансформацій актуалізується інтерес до прадавніх пластів культури, які знайшли вираз в архаїзації культурного простору і закарбувалися у концептах «нове варварство», «неоархаїка», «неотрайбалізм». В кожен епоху інтерес до минулого чітко окреслений ціннісними настановами. Так, гуманістичний зміст епохи Ренесансу пов'язаний з відродженням античної спадщини, у ХІХ ст. поле європейської культури характеризують єгиптоманія та індоманія. Протягом ХХ ст. посилюється інтерес до первісності, від її